

Drama sarcastică a crepusculului

„Amurgul burghez”
de Romulus Guga
la Teatrul Mic

MAI toate piesele lui Romulus Guga se petrec într-un spațiu crepuscular și nocturn. Printre cei vii stăruie un cadavru; și e cineva care moare pentru a salvarea o speranță. Scriitorul nu alege personaje nimbate de faimă socială, ci indivizi mărunți, în care însă doștește protestul și se coace capacitatea de jertfă. Ei devin eroi pentru mediul oropsiților și umiliților. În *Amurgul burghez*, ne aflăm pe un maidan unde cresc bălării și se depozitează gunoarie, teritoriu al marginalizaților, ca în piesele lui Osvaldo Dragun, Alfonso Sastre sau Arrabal. E dominat de un enorm coș de dejecții, care, la un moment dat, se transformă în crematoriu. La nivelul solului se văd găuri de șobolani. Aici e stăpin un personaj bizar, colecționar de oameni, afacerist crapulos, care, ca și dl. Peachum din *Opera de trei parale*, exploatează cerșetorii, estropiați, prostituate, invalizi, descerebrați, întreprinde escrocherii religioase, realizează cirdășii oneroase cu oficiile publicitare și cu autoritățile militare ale zonei. În această bogție fetidă, unde mizeria își are ceremonialele ei, iar teroarea o doctrină a subordonării, se ivesc germeții împotrivrării. Un anonim sărman, care urma să se spinzure pentru ca nevasta și amantul ei să încaseze o primă de asigurare, e achiziționat de potentatul Ignațiu. Acesta îl declară sfânt făcător de minuni, apoi decedat și, după pompoasele funeralii, îl trimite în turma cerșetorilor fără identitate. Anonimul pune însă întrebări, e incomod, insidios, îndeamnă la răzvrătire, nu vrea să se piardă în „gloata seasă fără de altare”, cum ar spune Argezi. Va fi deci exterminat, nu fără a lăsa însă o amintire în cugetele altora, care făgăduiesc a-l răzbuna, urmându-i pilda.

Împlinirea e un prilej pentru multiple discuții sarcastice și tragice despre condiția umană într-o lume ce și-a pierdut criteriile și principiile, fiind pe cale de a se dezagrega. Impovărat de suferințe și nenorociri, debusolat din cauza mistificărilor la care e supus continuu, descoperind mereu orduria și luxuria sub aparențe amăgitoare, văduvit de ideal, terorizat de forțe malefice ale căror scopuri îi rămân ascunse, omul ajunge să-și repudieze universul. Unde e libertatea, care-i sint drepturile — ce i se proclamă mereu — cum se poate instăpini pe destinul său — iată întrebările pe care și le pune sieși, apoi le adresează altora, aflând, însă, cu stupeoare, că în societatea crepusculară în care trăiește el nu e decit o ființă închiriată de o putere neștiută și oarbă, ce dispune de dînsul ca de un obiect, ori ca de un animal necuvîntător. Romulus Guga își începe piesa cu cuvintele „E frig” și o încheie cu propoziția amenințătoare „Vin vremuri grele”. El observă cu ironie și tragism că lumea care piere fiindcă nu mai are pe ce se întemeia, expiază josnic, murdar, într-un reflux al fărâdeleșilor și turpitudinilor, în abandonul oricărui cre-

dinte și cu tendința de a mortifica totul odată cu propria ei extincție.

Dramaturg de înaltă conștiință, gîndind în universalii, explorînd problematica atât de complicată a omului în epoca modernă, Romulus Guga a cuprins, în *Evul mediu întâmplător*, recrudescențele medievale ale mișcărilor gregare din eră noastră, demonstrînd imposibilitatea dăinuirii lor. În *Amurgul burghez* emite o predicție avertizatoare despre dispariția, în forme violente, singeroase, a unui alt mod de existență ce s-a perimat. Artist de o mare forță a gîndirii și cu o excepțională capacitate de simbolizare, dramaturgul a ales și aici forma parabolei. Talentul său robust și sigur imbină narația cu dezbaterea, producînd interesante reverberații filosofice în jurul faptului, convertind discuțiile cutumiare în dispute politice, elevînd mereu gradul de conceptualizare a operei, stîrnind cugetări adînci prin glosarea incisivă a unor peripeții aparent neînsemnate. Tirfele, bocitoarele, cerșetorii își pierd treptat condiția depreciată și se transformă în argumente ale împotrivrării. Iar jertfa unora — nevoită ori deliberată — capătă valoare de argument al rațiunii împotriva obscurantismului. Organizarea dramatică a materialului sub regimul ambiguității, amestecul de comic și tragic în creuzetul grotescului, lirismul simbolurilor ce închid semnificații cosmice, valoarea aforistică a multor replici, tensiunea dezbaterii fac din piesă o operă reprezentativă pentru dramaturgia română actuală și amintesc din nou că avem în Romulus Guga o personalitate proeminentă a teatrului politic contemporan.

O demonstrează, de altfel, și reprezentarea Teatrului Mic, unde piesa a fost înțeleasă și tratată cu o remarcabilă fervoare și într-o excelentă expresivitate ritualică. Descoperirea și zugrăvirea în culori tari, folosindu-se materiale decorete, scenograful Nicolae Ularu dînd maidanului înfățișări diverse, păstrînd continuu în umbra emfazei parvenitului — ilustrată de o caleașcă de aur, o masă de ospăț îmbrăcată în olandă, un cadru de bronz pentru o conversație de salon, un sarcofag de lux, un fotoliu cu coroană de lumină — oribila aglomerare de deseuri. La un moment dat, el edifică o hecatombă de oameni și manechine, imagine, terifiantă, peste care, într-o ultimă și caldă rază de lumină, se desenează o Pietă michelangeloescă. Maria Miu, pictorița costumelor, a înfățișat guignolesul luxului decavaților, satirizînd, prin abundența bulendrelor și mimetismul derizoriu al uniformelor, rochiilor de seară, podoabelor scripitoare, arivismul unei umanități declasate. Muzica stranie, cu sunori enigmatice, volute melodice misterioase, incantații ce se sparg în tîndării sonore, valsuri rețezate și litanii contorsionate ale unui saxofon solitar sau evoluții capricioase ale unui violoncel, e un puternic element de atmosferă, o contribuție originală, de adîncime, adusă de prestigiosul compozitor și interpret Aurelian Octav Popa. Coregrafia Doinei Andronache a dat culori spectrale și lumini fantomatice petrecerilor inchiștoriale ale Ignațiu, unde majoritatea mușafirilor sint aduși într-o cușcă.

TOATE elementele au fost supuse cu iscusință metaforei unice a spectacolului, zămislite de parabola scriitorului — maidanul cu galantare diverse, înșelătoare vitrine ale unei false opulențe — de către regizorul Dan Pița. Venit din cinematografie, el n-a utilizat aici mijloacele filmului, n-a decupat lucrarea în secvențe mici, ci a ordonat-o în tablouri ample, cu vectori teatrali, cu un mod de

Carmen Galin, Dinu Manolache, Ștefan Iordache, Eugen Cristian Motriuc în *Amurgul burghez*.

a compune care reliefează necontentit contradicția esențială. Forma spectacolului e fluidă, făgăsuind demonstrației e păstrat cu consecvență. E și un oarecare abuz de semne, citeodată, care incifrează inutil; formula critică a scrierii nu se cerea supralicită imagistic. Apar distorsiuni de ritm ce par să exprime o atonie conflictuală. Parcă s-ar cere mai multă vlagă, rostiri mai apăstate și mai tari și întorsături mai repezi ale acțiunii. Dar, ca în orice producție intens cerebralizată, trebuie să vedem dacă regizorul conduce actorii spre explicitarea sensului fundamental; și așa zice că aceasta, directorul de scenă debutant o realizează într-un chip coerent și convingător. Actori de seamă ai Teatrului Mic impun personaje complexe, bizare, de o bogată și plurivalentă tipicitate. Ignațiu e, prin energia și atât de fastuoasa interpretare a lui Ștefan Iordache, un chip de panopticum, purtînd în el lăcomia fierbinte și cruzimea rece a unei lumi rapace. Mlădios, onctuos, glacial, penetrant, disimulînd cu perfidie, proprietarul de oameni e un monstru moale, ca o caracatiță, imbibat de venin. Cu o tensiune a jocului și o fervoare a atacului dramatic ieșite din comun, Carmen Galin își construiește demimondena Augusta cu autoritate și o face omniprezentă. E axul tuturor episoadelor în care acționează. Ea e și ultimul protestatar rămas în scenă și nu încapă nici o îndoială că-și va purta protestul, cu întreaga-i ființă, pînă la capăt. Actrița are știința gentilă a transformării trivialității în poezie și arta inefabilă a substanțializării tuturor replicilor și atitudinilor, chiar și a celor anodine. Prin glasul de bronz și masca pietrificată, prin eleganta mișcării și tristețea uscată a privirii, Leopoldina Bălanuță o transformă pe bocitoarea Isabela într-o zeită a vindicției mocnite. Ea plînge cu lacrimi plătite lumea ce se stînge și face să hohotească sub bocet, risul batjocoritor al observatorului lucid, călît în suferință, imun la nemernicii. Firav și flecară, ațîțată și veninoasă, tinăra curtezană Sofia are tot atîta angelism cit de-

monism în jocul subtil al Rodicăi Negrea. Ceva mai incert, și nu îndeajuns de stăpin pe glas, Vasile Pupeza e în bună comunicare cu partenerii. Gheorghe Visu, reporterul de televiziune, începe prin a electricifica personajul cu autoironie și sfîrșește stîns, repetînd maniere pe care le-a folosit și în alte spectacole, pierzîndu-și eoul într-un maldăr de manechine. Excelent în rolul de brută și serv, Cristian Eugen Motriuc, figurînd cu precizie torționarul numit Claudiu, interpretează impecabil, nu scapă nici o clipă rolul din mină, pune admirabil accentele în frază, păstrează impasibilitatea obrazului, face tot ce e necesar ca să sugereze obtuzitatea. Cu un talent viguros și clar, Florin Călinescu îl siluetează pe Generalul despot, întocmîndu-i un portret ce extinde granițele tipului spre o alegorie a autoritarismului imbecil. Andrei Codarcea — în mai multe roluri, toate desenate cu meșteșug (dansator, muzician, cerșetor, călugăr) — Liana Ceterchi, Stamate Popescu, Ana Scarlat și alții fac mai mult decît figurație. O reușită remarcabilă e personajul principal, Filip, făurit de Dinu Manolache. El e Omul ce întreabă, revendică, se opune, vrea argumente, cere dreptate și libertate, cu calm, cu nonșalanță zeflemistă, cu minie, cu speranță, cu hotărîrea funestă a sacrificiului ultim. În paleta interpretativă a actorului sint culori multe și pastelate. Făptura eroului e fragilă dar și oțelită, gîndul său e pătrunzător, decizia fermă. Actorul e printre cei ce transmit distinct sarcasmul vitriolant al lui Guga. El descrie Omul, făuritorul de istorie și de cultură, invincibilul, unicul — „unitatea ce este cantitatea determinantă”, cum zicea filosoful din străvechime Tymaridas din Paros — și pe care opera literară impunătoare a lui Romulus Guga și spectacolul de teatralitate densă, modernă al Teatrului Mic îl proclamă, din nou, ca adevăr universal, etern și imuabil.

Valentin Silvestru

Ce înseamnă?...

■ OARE ce mecanisme sufletești, ce scripeți de argint pot înălța sub fruntea noastră Nostalgie?

Oare ce așchie de gînd, ce răsucire adîncă de dor se lasă purtată pe blînde prundișuri limpezindu-se în sufletul nostru cu chip de așteptare?

Oare cine îi pune la îndemînă nerostitele întrebări, cel mai adesea stînjenoare, cu care ne întîmpină larg drapată în străvezii neliniști?

Intr-un asemenea răgaz de taină, ca un miez de pădure, această stare de gînd m-a cercetat peste umăr: ce înseamnă, pentru dumneata, Teatrul de Comedie?

Teatrul de Comedie este încă o dovadă și un semn, încă, în spațiul Limbii Române, al talentului acestui popor pentru Teatru.

Unul din semnele emblematice ale experimentului artistic conștient asumat în spectacole gîndite îndelung, repetate cu o migală frîzînd, uneori, meticulozitatea tipică și apoi jucate, iar și iar, ca o risipă sardanapalică din pieptul dogoritor al acestui mînunchi de oameni minunați pilotînd prin Vreme fantastica lor mașină de visat.

Teatrul de Comedie, reper sigur de confort artistic în peisajul spiritual al

bucureșteanului, și nu numai, popas umbrat de răcoarea umoare a sincerității contagioase.

Teatrul de Comedie, sufletul acela blînd-primitor despre care se povestește cel mai bine la timpul prezent, întotdeauna cu privirea strălucind de revelația întîlnirii cu lumina inteligenței zimbătoare, cu lacrima sculptată în inestimabile pipete de umor de către... „Cei din spatele Poștei”.

Teatrul de Comedie este un rost cu amintirile în viitor impunîndu-se în arta spectacolului din țara noastră, reprezentînd-o de atîtea ori pe multe alte meleaguri, stîrnind curiozitate artistică, neliniște creatoare izvorîtă din cuprinderea — fie și numai parțială — a unei creații neliniștitoare, și în cele din urmă, ca o binemeritată mărturie de comprehensiune a „faptului teatral” șlefuit cu atîta har pe acest tărîm — deplina admirație pentru cultura românească, pentru multiseculara viață spirituală a românilor, neostenit dovedită.

Teatrul de Comedie este o ancoră grea de speranță veșnicîndu-ne în timpul iubirii!

Mircea Albulescu

Treizeci și trei de stagioni

■ LA un sfîrșit de vară, un proaspăt absolvent al secției de regie a Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică din București cobora, pentru prima dată în viața lui, în gara de pe malul Someșului, la poalele Feleacului. Din acel moment, viața lui Victor Tudor Popa s-a legat, pînă în ultimel ei clipe, de viața și

soarta primei scene a Transilvaniei. Treizeci și trei de stagioni, începînd cu *Cerere în căsătorie* a lui Gogol, spectacolele purtînd semnătura lui V.T. Popa au fost prezente pe fiecare așis al Teatrului Național din Cluj-Napoca. Și unele vor mai fi încă prezente în viitoare stagioni — după cum au fost prezente și în timpul absențelor limitate atunci de temporarele directorate la teatrele din Turda și Arad. Un regizor cu zîmbetul pe buze, zîmbet care devenea uneori și ris sarcastic și hohot homeric și suris bonom. Părea un om născut pentru comedie; Shakespear e Gogol, Ranetti și Baranga. Dar în același timp și Gorki, Cocteau,

Tennessee Williams, Wagenstein și Vampilov.

Și-a dedicat energia și talentul dramaturgiei naționale, fiind dintre cei cu cele mai multe piese românești la activ. Și dacă azi Clujul este orașul, după Capitală, cu cei mai mulți dramaturgi (revendicîndu-i și pe actualii bucureșteni D.R. Popescu și Adrian Dohotaru) lucrul acesta îi este datorat în parte și lui V.T. Popa; i se datorează premiere teatrale absolute cu piese de D.R. Popescu, Vasile Rebreanu, Mircea Zăciu, Teodor Bocșa, Al. Căprariu, Constantin Cubleşan, Viorel Căcoveanu, precum și nenumăratele premiere radiofonice A pus în scenă multe lucrări de Tudor Mușatescu, Aurel Baranga, Mircea Radu Iacoban, Al. Sever, Tudor Popescu, a cunoscut succesul și cu Mihail Sebastian.

Ultimele două premiere, două succese ale Naționalului clujean, îi poartă semnătura: *Pîclul de Liviu Rebreanu* și *Melodie varșoviană* de Leonid Zorin.

Înima atît de generoasă și de puternică a lui Victor Tudor Popa a încetat să mai bată. Dar de la el ne-a rămas mult mai mult decît amintirea.

Radu Bădilă